

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ

Για το λύκειο

**Συναίνεση μέσω διαφωνίας;
Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;**

“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion; l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”

[Η ετερότητα που δε μπορεί να χωρέσει στην ενότητα, προκαλεί σύγχυση. Η ενότητα που αγνοεί την ετερότητα είναι τυραννία.]

Blaise Pascal (1623-62)

3.1 Αν ήμουν πρόεδρος ...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες

3.2 Ποιους στόχους θέλουμε να υπηρετήσουμε;

Οι μαθητές ιδρύουν πολιτικά κόμματα

3.3 Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

3.4 Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ενότητα 3

Ετερότητα και πλουραλισμός

Συναίνεση μέσω διαφωνίας;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

1. Η σχέση μεταξύ ετερότητας, πλουραλισμού και δημοκρατίας

Ετερότητα - παραδείγματα

- Εργαζόμενοι και εργοδότες διαφωνούν για τις αμοιβές και τις ώρες εργασίας τους.
- Περιβαλλοντολόγοι και το συνδικάτο των οδηγών φορτηγών έχουν αντίθετη γνώμη για την κατασκευή νέου δρόμου.
- Γονείς ζητούν περισσότερους καθηγητές για τις ανάγκες των παιδιών τους. Ομάδα φορολογουμένων θέλει μείωση φόρων.
- Γιατροί και μη καπνιστές ζητούν την αυστηρή απαγόρευση του καπνίσματος σε μπαρ και εστιατόρια. Ιδιοκτήτες επαγγελματικής στέγης και καπνοβιομηχανίες προωθούν τη μη απαγόρευση του καπνίσματος.
- Οι νέοι επιθυμούν να μετατρέψουν ένα εγκαταλειμμένο σπίτι σε κέντρο νεότητας. Οι γείτονες φοβούνται πως αν συμφωνήσουν θα χάσουν τον ύπνο τους από τη φασαρία.

Η έννοια της **ετερότητας** αναφέρεται στον τρόπο που διαφέρουν οι άνθρωποι – στα συμφέροντά τους, αλλά και σε άλλους τομείς: στον τρόπο ζωής, την εθνική προέλευση, την πίστη και τις αξίες, το κοινωνικό επίπεδο, το φύλο, τη γενιά, τη διάλεκτο, την περιοχή (π.χ. αστική ή αγροτική). Η ετερότητα αυξάνει ως ένα από τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής.

Είναι πρόβλημα η ετερότητα;

Σύμφωνα με τις θεωρίες του **πλουραλισμού**, η απάντηση είναι αρνητική. Στα δημοκρατικά συστήματα, όποιος προωθεί τα συμφέροντα ατόμων ή ομάδων ασκεί τα ανθρώπινα δικαιώματα – για παράδειγμα, κάποιος που διαδηλώνει δημόσια, ασκεί την ελευθερία έκφρασης. Ο πλουραλισμός, λοιπόν, αναγνωρίζει την ετερότητα – αποτελεί γεγονός, είναι κάτι φυσικό, θέτει όμως μια πρόκληση. Με ποιο τρόπο είναι δυνατόν να συμβιβαστούν διαφορετικά συμφέροντα διαφορετικών ατόμων ή ομάδων; Ποια είναι η καλύτερη λύση για τις διαφωνίες και τα προβλήματα που εκφράζουν; Στην πράξη, αυτό είναι το ζήτημα του **κοινού καλού**.

Η έννοια του κοινού καλού

Σύμφωνα με τις θεωρίες του πλουραλισμού, κανείς δεν γνωρίζει ποιο είναι το κοινό καλό για ένα θέμα, προτού γίνει δημόσια συζήτηση. Οφείλουμε να συμφωνήσουμε σε κάτι που μας εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο. Το κοινό καλό είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης.

Στα παραδείγματα που αναφέρθηκαν παραπάνω:

- Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες οφείλουν να συμφωνήσουν σε αποδοχές που να προσφέρουν στους εργαζόμενους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, και παράλληλα να δίνουν τη δυνατότητα στους εργοδότες να κρατούν τα έξοδά τους υπό έλεγχο.
- Το ζήτημα με τους νέους θα λυνόταν αν δημιουργούσαν το κέντρο νεότητας, θέτοντας όμως κανόνες που να προστατεύουν τους γείτονες από τον θόρυβο. Η καλύτερη λύση θα βρεθεί με

διάλογο και διαπραγμάτευση. Το τελικό αποτέλεσμα είναι συνήθως καρπός συμβιβασμού.

Ο πλουραλισμός συνδέεται, λοιπόν, με την κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. Αρχικά όλοι οι παράγοντες εκφράζουν τα διαφορετικά συμφέροντά τους, και στη συνέχεια αναζητούν λύση αποδεκτή από όλους. Οπότε, το να εκφράζει κάποιος ξεκάθαρα τα συμφέροντά του, δεν είναι πράξη «εγωιστική», αντίθετα, είναι μέρος της διαδικασίας. Δεν είναι, όμως, δυνατόν, να περιμένει κάποιος πως τα συμφέροντά του θα εξυπηρετηθούν απόλυτα. Ο κονστρουκτιβισμός, που σ' αυτές τις περιπτώσεις ακολουθεί το μοντέλο δοκιμής και λάθους, υποστηρίζει πως και σ' αυτή τη διαδικασία υπάρχει το στοιχείο της μάθησης. Η αξία μιας λύσης θα φανεί με την εφαρμογή της και τότε, μπορεί να πρέπει να γίνουν αλλαγές και βελτιώσεις με νέους γύρους συζητήσεων και διαπραγματεύσεων.

Πώς συνδέεται ο πλουραλισμός με τη δημοκρατία;

Ο πλουραλισμός είναι μια μορφή ανταγωνισμού. Οι εμπλεκόμενοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους ώστε να πρωθήσουν τα συμφέροντά τους. Στη διαπραγμάτευση, χρησιμοποιούν δύναμη και αιτιολόγηση. Αυτός ο τρόπος ανταγωνισμού, όμως, εξασφαλίζει πως κανένας από τους εμπλεκόμενους φορείς δεν αποκτά απόλυτη κυριαρχία. Η ετερότητα και ο πλουραλισμός δημιουργούν πολυαρχικές δομές (όπου η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών), που είναι αντίστοιχες –σε κοινωνικό επίπεδο- με τις αρχές ελέγχου και εξισορρόπησης κάθε δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο πλουραλισμός αντλεί από τον πολιτικό φιλελευθερισμό, όσο διευρύνει τον ανταγωνισμό από την οικονομική του εφαρμογή, σε κοινωνικές εφαρμογές και στην πολιτική.

Πώς επιτυγχάνει ο πλουραλισμός την ειρηνική επίλυση σύγκρουσης συμφερόντων;

Η ετερότητα και ο πλουραλισμός είναι ανεκτικοί σε πολλά και αντιθετικά μεταξύ τους συμφέροντα και ζητήματα. Γίνονται λειτουργικοί, όμως, μόνο αν υπάρχει μια «σφαίρα κοινών παραδοχών». Οι πολίτες, στον πλουραλισμό, είναι ανάγκη να συμφωνήσουν σε συγκεκριμένες βασικές αξίες και κανόνες:

- Αμοιβαία αναγνώριση: οι άλλοι παράγοντες λογίζονται ως αντίδικοι, όχι ως εχθροί.
- Αποφυγή της βίας: οι διαπραγματεύσεις γίνονται με ειρηνικά μέσα, δηλαδή με ανταλλαγή επιχειρημάτων, όχι με τη χρήση φυσικής ισχύος.
- Αποδοχή του συμβιβασμού: όλοι οι φορείς συνειδητοποιούν και δέχονται πως η απόφαση είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού.
- Ο κανόνας της πλειοψηφίας: αν μια απόφαση χρειάζεται να ψηφιστεί, τότε αποφασίζει η πλειονότητα.
- Δοκιμή και λάθος: αν αλλάξουν οι συνθήκες ή αν μια απόφαση αποδειχθεί λανθασμένη, γίνονται νέες διαπραγματεύσεις.
- Δικαιοσύνη: οι αποφάσεις πρέπει να συνάδουν με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κριτική στην έννοια του πλουραλισμού

Στην κριτική που ασκείται στο πλουραλιστικό μοντέλο τονίζεται πως, αν και η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών, είναι άνισα κατανεμένη λόγω της ετερότητας. Οπότε, στον αγώνα για την εξασφάλιση των συμφερόντων τους κάποιοι παράγοντες είναι ευνοημένοι έναντι άλλων.

Υπάρχει, διατυπώνουν εκείνοι που επιχειρηματολογούν κριτικά, μια ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα, από τη σύστασή τους – και ως εκ τούτου αναπόφευκτη, τόσο για τη δημοκρατία όσο και για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι οπαδοί του πλουραλισμού πρωθθούν τη φιλελεύθερη άποψη της ανταγωνιστικής δημοκρατίας και όσοι διάκεινται κριτικά επιμένουν στην ερμηνεία της δημοκρατίας που διαπνέεται από την ισότητα.

Στο πλουραλιστικό μοντέλο, η ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα είναι η καρδιά του ζητήματος του κοινού καλού. Ελευθερία σημαίνει ανταγωνισμός που με τη σειρά του σημαίνει νικητές και ηττημένους, δηλαδή ανισότητα. Κατά συνέπεια, όταν οι φορείς αποφασίζουν για το κοινό καλό, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ασθενέστερων.

Υπάρχει εναλλακτική πρόταση έναντι του πλουραλισμού;

Αν απορρίψουμε τον πλουραλισμό, κινδυνεύουμε να ενδώσουμε στον «πειρασμό του απολυταρχισμού». Το κοινό καλό ορίζεται από μια εξουσία, και όποιος διαφωνεί αντιμετωπίζεται ως εχθρός και καταπιέζεται, όπως έχει συμβεί σε κομμουνιστικά καθεστώτα. Υποστήριζαν πως είχαν την απόλυτη ηγεμονία, στηριγμένοι στη δυνατότητά τους να ορίζουν την έννοια του κοινού καλού με επιστημονικά μέσα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, τόσο η φιλελεύθερη όσο και η εξισωτική δημοκρατία απορρίφηκαν.

Τελικά, το εναλλακτικό μοντέλο στην πλουραλιστική δημοκρατία είναι μια μορφή δικτατορίας. Όπως είχε πει ο Winston Churchill, «η δημοκρατία είναι η χειρότερη μορφή διακυβέρνησης, αν εξαιρέσει κάποιος όλα τα άλλα που έχουν δοκιμαστεί». Η πλουραλιστική δημοκρατία δεν είναι χωρίς κινδύνους, φαίνεται όμως πως είναι η καλύτερη μορφή διακυβέρνησης για την διαχείριση της ετερότητας των μελών μιας κοινωνίας με ειρηνικό τρόπο.

2. Συμμετέχω στη δημοκρατία – τι προσφέρει η αυτή η ενότητα

Οι μαθητές μαθαίνουν ότι συμμετέχουν σε μια πλουραλιστική δημοκρατία:

- Αν θέλουν να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα και οι ιδέες τους, θα πρέπει να ακούγονται. Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει επίσης συμμετοχή στον ανταγωνισμό του πλουραλισμού.
- Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει διαπραγμάτευση για το κοινό καλό.
- Για τη συμμετοχή στη δημοκρατία απαιτείται όλοι οι παράγοντες να αποδεχθούν ως βασικές αξίες την αμοιβαία αναγνώριση, τη μη χρήση βίας, την προθυμία για συμβιβασμό και την αρχή της πλειοψηφίας.

Αυτή η ενότητα εφαρμόζει τη μέθοδο της μάθησης με δραστηριότητες. Οι μαθητές κατανοούν την ετερότητα με εμπειρικό τρόπο μέσα στην τάξη, και τον πλουραλισμό, συμμετέχοντας ενεργά σε διαδικασίες συμβιβασμού για χάρη του κοινού καλού.

Μάθημα 1: Αρχικά, ζητάμε από τους μαθητές να σκεφτούν ποιες προτεραιότητες θα έθεταν στην ατζέντα τους αν ήταν πρόεδροι ή αρχηγοί της κυβέρνησης της χώρας τους, και να μοιραστούν τις ιδέες τους με τους άλλους. Οι μαθητές θα αποκτήσουν την εμπειρία πως υπάρχει ποικιλότητα στις απόψεις και στις ιδέες μεταξύ τους. Η ίδια η τάξη είναι ένα μοντέλο ετερότητας στο σύνολο της κοινωνίας.

Μαθήματα 2 και 3: στη συνέχεια, ξεκινά η διαδικασία διαπραγμάτευσης. Κάποιοι μαθητές που μοιράζονται μια συγκεκριμένη άποψη ή μια κοινή βασική προσέγγιση σχηματίζουν πολιτικά κόμματα (σ' αυτό το μοντέλο εργασίας δε συμπεριλαμβάνονται άλλα είδη ομάδων), άλλοι μπορεί να επιλέξουν να μη συνεργαστούν και να παραμείνουν μόνοι. Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους και τις προτεραιότητές τους, και διαπραγματεύονται. Πιθανώς να καταλήξουν σε κάποια απόφαση ή σε κάποιον συμβιβασμό, στον οποίο να συμφωνούν όλοι, ή τουλάχιστον η πλειοψηφία, πιθανώς και όχι, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Θα συνειδητοποιήσουν μέσα από την εμπειρία τους πως, στον ανταγωνισμό που υπάρχει ώστε να τεθεί η ατζέντα και να εξευρεθούν λύσεις, οι οργανώσεις –για παράδειγμα τα κόμματα – πλεονεκτούν έναντι των μεμονωμένων ατόμων.

Μάθημα 4: οι μαθητές αναστοχάζονται τις εμπειρίες τους και δίνουν ανατροφοδότηση στο σύνολο της ενότητας.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προτρέπει και να διευκολύνει. Οι μαθητές πραγματεύονται το σύνολο της ενότητας με τις δραστηριότητές τους. Προτείνουμε, ο/η εκπαιδευτικός να διανθίσει τις οδηγίες για τις βασικές έννοιες με σύντομα εισαγωγικά σχόλια, ώστε να ενισχύσει την κονστρουκτιβιστική μάθηση των μαθητών, κάθε φορά που αισθάνεται πως οι μαθητές του είναι έτοιμοι να τα ακούσουν. Δίνονται πηγές και πληροφορίες στα φυλλάδια για τους μαθητές, καθώς και στο υλικό για εκπαιδευτικούς.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού δημοκρατικού πολίτη. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις δυνατότητες συνδυασμού των ενοτήτων αυτού του εγχειριδίου. Στη σκιασμένη σειρά, εμφανίζονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην ενότητα 3. Η στήλη που έχει έντονο περίγραμμα δείχνει τις ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση – έχει έντονο περίγραμμα διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι σειρές που έπονται δείχνουν τη σχέση με τις ικανότητες που αναπτύσσονται σε άλλες ενότητες του εγχειριδίου και παράλληλα υποστηρίζουν τους μαθητές στην ενότητα 3.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενοτήτων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.
- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	<p>Εντοπισμός τομέων με κοινές προθέσεις ή ανταγωνισμό.</p> <p>Δύο διαστάσεις της πολιτικής: επίλυση προβλημάτων και αγώνας για την εξουσία</p>	<p>Δημόσιος λόγος</p> <p>Έκκληση προς τρίτους</p> <p>Διαχείρηση χρόνου</p>	<p>Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων και στόχων</p> <p>Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων</p>	<p>Αυτοπεποίθηση</p> <p>Αυτοεκτίμηση</p> <p>Συμβιβαστική διάθεση</p>
6 Κυβέρνηση και πολιτική	<p>Η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων</p> <p>Η διάσταση της ισχύος στη συγκρότηση της ατζέντας</p>			
4 Σύγκρουση			Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων	
5 Νόμος και κανόνες			Επίτευξη συμφωνίας για ένα βασικό σύστημα κανόνων	Αμοιβαία αναγνώριση

**ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ετερότητα και πλουραλισμός - Συναίνεση μέσω διαφωνίας;
Με ποιους τρόπους καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;**

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Ανήμουν πρόεδρος...	<p>Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο της δημόσιας συζήτησης και λήψη αποφάσεων, επιβίωση σε ανοικτές συνθήκες «σύγχυσης».</p> <p>Λήψη απόφασης και αναστοχασμός κριτηρίων.</p> <p>Δημιουργία πίνακα χωρισμένου σε κατηγορίες.</p> <p>Δημιουργία σύντομης αιτιολογημένης δήλωσης.</p> <p>Τέσσερις βασικές πολιτικές απόφεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική, πράσινη.</p>	Οι μαθητές ορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές προτεραιότητές τους.	<p>Φύλλο μεγέθους Α3 (Υπενθυμίσεις προς τους μαθητές).</p> <p>Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α.</p> <p>Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1.</p> <p>Κομμάτι χαρτί για κάθε μαθητή και κατά προτίμηση ένας μαρκαδόρος για τον καθένα.</p>	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων. Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2 Ποιους στόχους θέλουμε να προωθήσουμε;	<p>Διαπραγμάτευση, έμφαση στην εξισορρόπηση ανάμεσα στους προσωπικούς στόχους και την αναγνώριση των στόχων των άλλων.</p> <p>Τα πολιτικά κόμματα δημιουργούν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση πολιτικών στόχων. Το επιτυγχάνουν με συσχετισμούς και συμβιβασμό.</p>	Οι μαθητές διαπραγματεύονται με στόχο τη δημιουργία πολιτικής ατζέντας προτεραιοτήτων.	<p>Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – 3.4.</p> <p>Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Β.</p>	Εργασία σε ομάδες, παρουσίαση σε ολομέλεια, διάλεξη.

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

<p>Μάθημα 3 Ποιο είναι το κοινό καλό;</p>	<p>Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση στόχων σύγκλισης. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής: η επίλυση προβλημάτων και ο αγώνας για την ισχύ. Ο συμβιβασμός είναι το τίμημα της συμπαράστασης και της συμφωνίας.</p>	<p>Οι μαθητές διαπραγματεύονται ώστε να καταλήξουν σε απόφαση.</p>	<p>Φύλλα χαρτί διαστάσεων A4 και μαρκαδόροι. Λωρίδες χαρτιών για την παρουσίαση της «πρισματικής ανάλυσης».</p>	<p>Δραστηριότητα λήψης αποφάσεως, ατομική εργασία, σε ομάδες και ολομέλεια.</p>
<p>Μάθημα 4 Συμμετέχω στην πλουραλιστική δημοκρατία</p>	<p>Διάρθρωση των αποτελεσμάτων εργασίας. Δημιουργία σύντομων δηλώσεων, ανατροφοδότηση. Ο πλουραλισμός υποστηρίζει την ισότιμη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων. «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Με τη συμμετοχή μου στη δημοκρατία, προωθώ τα συμφέροντά μου.</p>	<p>Οι μαθητές αναστοχάζονται, συζητούν την εμπειρία τους και ανατροφοδοτούν το σύνολο της ενότητας.</p>	<p>Χαρτί σεμιναρίων, μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).</p>	<p>Ο «τοίχος της σιωπής». Ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση. Δραστηριότητα του φακού.</p>

Μάθημα 1

Αν ήμουν πρόεδρος ...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	<p>Συμμετοχικότητα: καθορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου και της λήψης αποφάσεων, ζώντας στο ανοικτό περιβάλλον της «σύγχυσης».</p> <p>Κριτική: πραγματοποίηση επιλογής και αναστοχασμός πάνω στα κριτήριά της.</p> <p>Ανάλυση: κατασκευή πίνακα βασισμένου σε κατηγορίες.</p> <p>Μέθοδος και δεξιότητες: δημιουργία σύντομης αιπολογημένης δήλωσης.</p>
Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές είναι ικανοί να προσδιορίσουν τη θέση τους ανάμεσα στις τέσσερις βασικές απόψεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική και οικολογική.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσδιορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες.
Πηγές και υλικό	<p>Χαρτί A4 με οδηγίες για τους μαθητές.</p> <p>Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α.</p> <p>Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1.</p> <p>Χαρτί για κάθε μαθητή, αν είναι δυνατόν, ένας μαρκαδόρος ανά μαθητή.</p>
Μέθοδος	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων, ατομική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	<p>Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν πολιτικούς στόχους. (25 λεπτά)</p> <p>Στάδιο 2. Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους. (15 λεπτά)</p>

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στο πρώτο μάθημα, οι μαθητές βιώνουν την τάξη τους ως μικρογραφία της κοινωνίας. Δημιουργούν πτοικιλότητα προσωπικών απόψεων και πολιτικών επιλογών. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι μια τέτοια κατάσταση χρειάζεται να ξεκαθαριστεί. Αν ο καθένας τους φανταστεί πως είναι ο πολιτικός ηγέτης της χώρας του και προσδιορίσει τις πρώτες του προτεραιότητες, είναι φανερό πως θα πρέπει να κάνει επιλογές.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκολύνει τη διαδικασία που ακολουθεί σ' αυτό και στα επόμενα μαθήματα. Αν οι μαθητές πάρουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα ενδιαφερθούν να διαπραγματευθούν μια απόφαση κοινά αποδεκτή.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους πολιτικούς τους στόχους

Βήμα 1.1: Προετοιμασία

Οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός κάθονται σε κύκλο, ο χώρος στη μέση είναι κενός. Τα θρανία έχουν μετακινηθεί στην άκρη, μόνο ένα θρανίο σε κάθε γωνία της αίθουσας είναι διαθέσιμο.

Οι μαθητές έχουν ότι τους χρειάζεται, ώστε να κρατούν σημειώσεις.

Κάθε μαθητής παίρνει ένα κομμάτι χαρτί και έναν μαρκαδόρο.

Ο/η εκπαιδευτικός κρατάει ένα κομμάτι χαρτί A3 με τίτλο «Αν ήμουν ο Πρόεδρος... (βλ. παρακάτω)

Βήμα 1.2: Οι μαθητές αποφασίζουν⁸

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως αρχίζει μια νέα ενότητα και τους δίνει τις οδηγίες της εισαγωγικής δραστηριότητας:

Φανταστείτε πως μόλις εκλεχτήκατε Πρόεδρος⁹ της χώρας.

Αν ήμουν πρόεδρος της χώρας μας,
η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν ...

Ο/η εκπαιδευτικός απλώνει το φύλλο με τις οδηγίες στο κέντρο του κύκλου.

Ποια θα ήταν η πρώτη σας προτεραιότητα;

Συμπληρώστε τη φράση λαμβάνοντας υπόψη πως:

Μπορείτε να προτείνετε ένα συγκεκριμένο μέτρο που να επιτυγχάνει άμεσα κάποιον στόχο – ή, να κάνετε το πρώτο βήμα προς την επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου στόχου.

Ποια ομάδα, ζήτημα ή πρόβλημα σας απασχολεί περισσότερο;

Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά και γράφουν τις αποφάσεις τους στο κομμάτι χαρτί που έχει ο καθένας. Δε μοιράζονται ακόμη τις ιδέες τους, θα το κάνουν στην ολομέλεια αργότερα.

Κάθε μαθητής μπορεί να παρουσιάσει μόνο μια ιδέα. Αν έχουν περισσότερες της μιας, τις σημειώνουν στο χαρτί τους.

Βήμα 1.3: Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους με τη σειρά τους. Συμπληρώνουν τη δήλωση «Η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν...» και προσθέτουν τους βασικούς λόγους της απόφασης αυτής. Στη συνέχεια, τοποθετούν το χαρτί τους στο πάτωμα, στον ανοικτό χώρο του κύκλου.

Είναι αναμενόμενο να υπάρξουν μαθητές που έχουν ίδιες ιδέες. Ο/η εκπαιδευτικός το παρατηρεί και προτείνει να δημιουργηθούν ομάδες. Οι μαθητές που φτιάχνουν ομάδες τοποθετούν τα χαρτιά τους στο πάτωμα, κοντά, και αποφασίζουν να δώσουν τίτλο στις κοινές τους ιδέες π.χ. «Καταπολέμηση της φτώχειας» ή «Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος».

8. Η μέθοδος αυτή είναι παραλλαγή της Δραστηριότητας 6.3 «Αν ήμουν μάγος» από το βιβλίο VI της EDC/HRE: Διδάσκουμε τη δημοκρατία, Εκδόσεις Council of Europe, Strasbourg, 2008, σελ. 64.

9. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον επίσημο τίτλο του αρχηγού του κράτους.

Ο/η εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να λάβουν μέρος στην ομαδοποίηση των δηλώσεων. Δε γίνεται περαιτέρω συζήτηση ή σχολιασμός των αποφάσεων μέχρι να κάνουν τις δηλώσεις τους όλοι οι μαθητές.

Στο τέλος, θα υπάρξουν κάποιες ομάδες και πιθανώς κάποιες δηλώσεις που θα παραμείνουν ανεξάρτητες.

Στάδιο 2: Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους

Βήμα 2.1: Οι μαθητές περιγράφουν την ετερότητα των επιλογών τους

Ο/η εκπαιδευτικός προχωρεί σ' αυτό το βήμα, απευθύνοντας μια ανοικτή ερώτηση:

- Περιγράψτε το «πολιτικό τοπίο» που δημιουργήσατε.

Κάποιοι μαθητές θα απαντήσουν. Θα αναφερθούν και στην επόμενη ερώτηση. Άλλιώς, ο εκπαιδευτικός συνεχίζει:

- Ποια βασική ιδέα συνδέει τις ιδέες που συγκροτούν τις ομάδες και για ποιους λόγους άλλοι μαθητές έχουν επιλέξει διαφορετική θέση;

Οι μαθητές θα περιγράψουν τη δομή της ετερότητας. Καθώς ασχολούνται με δυνατότητες πολιτικών αποφάσεων και δεν ανταλλάσσουν ελεύθερα ιδέες, θα συνειδητοποιήσουν πως υπάρχει ανάγκη να φτάσουν σε συμφωνία – συνδυάζοντας κάποιες προτάσεις και απορρίπτοντας άλλες. Όταν λαμβάνουν μέρος στη συζήτηση πολλοί πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, τότε υπάρχει πλούτος ιδεών. Πρέπει να παρθεί μια απόφαση, αλλά ποιος θα την πάρει;

Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές προς αυτή την αποφασιστική γνώση.

Βήμα 2.2: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει πληροφορίες για τις βασικές πολιτικές απόψεις

Κάθε μία από τις τέσσερις γωνίες της τάξης, αντιπροσωπεύει μία από τις τέσσερεις πολιτικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει τοποθετήσει στα θρανία τα ενημερωτικά κείμενα (που έχει ετοιμάσει με τα αποκόμματα από το υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α). Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις θέσεις με τη σειρά και ένας μαθητής διαβάζει τις δηλώσεις στην τάξη.

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες:

Ποια βασική άποψη αντιστοιχεί στη δική τους πολιτική δήλωση ή στην ομάδα, και ποια όχι;

Ταυτίζονται με κάποια από τις θέσεις, είναι ανάμεσα σε κάποιες ή θα προτιμούσαν να ορίσουν μια νέα θέση;

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – το σχεδιάγραμμα της ενότητας. Σκοπός είναι να προσδιορίσουν οι μαθητές τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Τα πολιτικά κόμματα λειτουργούν ως σημαντικοί διάμεσοι ανάμεσα σε διαφορετικά συμφέροντα, αξίες και προτιμήσεις. Οπότε, οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν κόμματα, με σκοπό να πρωθήσουν τους πολιτικούς στόχους που έχουν προκρίνει στο μάθημα. Ο/η εκπαιδευτικός συμπληρώνει πως οι μαθητές ασκούν το ανθρώπινο δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική. Είναι ελεύθεροι να συμμετάσχουν ή να φύγουν από ένα κόμμα, να ιδρύσουν νέο, να μείνουν έξω από τα κόμματα. Το σχεδιάγραμμα περιγράφει μια διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων – από τους πολιτικούς στόχους στο μυαλό των ανθρώπων, στην προσωρινή συμφωνία για χάρη του κοινού καλού.

Βήμα 2.3: Οι μαθητές συναντώνται στα νέα τους κόμματα

Στη διάρκεια των τελευταίων λεπτών του μαθήματος, οι μαθητές συναντώνται στα κόμματά τους. Υποστηρικτικά, για τη συζήτησή τους, παίρνουν τα φυλλάδια για τους μαθητές 3.2 και 3.3.

Ο/η εκπαιδευτικός απευθύνεται στους μαθητές που επέλεξαν να μη συνεργαστούν ή να μην δημιουργήσουν κόμμα. Θα πρέπει να κατανοήσουν πως σ' αυτό το πλαίσιο, όπως και στην πραγματικότητα, τα κόμματα είναι ισχυρότερα και θα πάρουν την αρχηγία. Αν παίρνουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα πρέπει να ενδιαφερθούν για την υλοποίησή τους. Για να συμβεί αυτό, είναι απαραίτητο το στοιχείο της ισχύος. Τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν τέτοια ισχύ. Επομένως, αυτοί οι μαθητές θα πρέπει να εξετάσουν μια από τις παρακάτω επιλογές

- Αν είχατε σημειώσει νωρίτερα και άλλες επιλογές, σκεφτείτε την πιθανότητα να προσχωρήσετε σε ένα κόμμα, στη βάση αυτών των στόχων.
- Συζητήστε μεταξύ σας την πιθανότητα να ιδρύσετε ένα κόμμα.
- Περιμένετε τις προγραμματικές δηλώσεις των κομμάτων και μετά αποφασίζετε.

Μάθημα 2

Ποιους στόχους θέλουμε να προωθούμε; Οι μαθητές δημιουργούν πολιτικά κόμματα

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: Διαπραγμάτευση – Ισορρόπηση ανάμεσα στην επιμονή κάποιου στους στόχους του και την αναγνώριση των στόχων των άλλων.
Μαθησιακός στόχος	Τα πολιτικά κόμματα παράγουν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση των πολιτικών στόχων, συνενώνοντας τα μέλη τους, την οπτική και τα συμφέροντά τους, τα οποία γι' αυτό τον λόγο απαιτείται να συμβιβαστούν.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται μια κοινή ατζέντα πολιτικών προτεραιοτήτων. Παρουσιάζουν το προφίλ των κομμάτων τους σε δημόσια εκδήλωση.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2 – 3.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3B.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια, εισήγηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τα προφίλ των κομμάτων τους. (15 λεπτά) Στάδιο 2. Δημόσια εκδήλωση: τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους. (10 λεπτά) Στάδιο 3. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. (5 λεπτά) Στάδιο 4. Οι μαθητές συζητούν για τις διαπραγματευτικές τους στρατηγικές. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο περισσότερος χρόνος του μαθήματος έχει αφιερωθεί στις δραστηριότητες, οι μαθητές θα πρέπει να τις τελειώσουν ακολουθώντας σφιχτό χρονοδιάγραμμα (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1).

Ο/η εκπαιδευτικός, με μια σύντομη εισήγηση, προσφέρει στους μαθητές νέα οπτική στην υπάρχουσα εμπειρία τους. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται σε πολλά που ήδη γνωρίζουν οι μαθητές και εισηγείται τις βασικές έννοιες της ενότητας – την ετερότητα, τον πλουραλισμό και το κοινό καλό.

Με την αλληλεπίδραση της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, των οδηγιών και της νέας φάσης της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, οι έννοιες αποκτούν νόημα για τους μαθητές, καθώς τους βοηθούν να κατανοήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Περιγραφή του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός περιγράφει τη θεματολογία του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Τα κόμματα υιοθετούν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο» - κυριολεκτικά, μεταφέρουν τις καρέκλες τους – και εργάζονται στις προτεραιότητές τους. Η δημόσια εκδήλωση που θα γίνει στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος, θα βοηθήσει τους μαθητές να καθορίσουν τη θέση τους, σε συνεργασία ή σε αντιπαράσταση με τα άλλα κόμματα.

Στάδιο 1: Οι μαθητές ορίζουν τα προφίλ και τις ατζέντες των κομμάτων τους

Βήμα 1.1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο»

Οι μαθητές που είχαν συνδυάσει τις πολιτικές τους δηλώσεις στο προηγούμενο μάθημα, τώρα θα πρέπει να αποφασίσουν για τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Δείχνουν, μαρκάρουν τη θέση τους με τα θρανία και τις καρέκλες τους. Η θέση τους μπορεί να είναι σε μια γωνία ή οπουδήποτε αλλού. Με αυτό τον τρόπο, στην πράξη, ο χώρος ανάμεσα στα κόμματα, υποδηλώνει ποια κόμματα βρίσκονται κοντύτερα μεταξύ τους και ποια σε αντιπολίτευση. Όσο δυο κόμματα βρίσκονται πλησιέστερα το ένα στο άλλο, έχουν περισσότερες δυνατότητες να σχηματίσουν συμμαχία με κοινούς στόχους.

Οι μαθητές που έχουν επιλέξει να μην προσχωρήσουν σε κάποιο κόμμα, συγκεντρώνονται, κατά προτίμηση στο κέντρο της τάξης. Συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις. Αν το επιθυμούν, ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτησή τους. Ο/η εκπαιδευτικός δεν προσπαθεί να τους πείσει να συμμετάσχουν σε ένα κόμμα, αλλά ακούει τις ερωτήσεις και τις αντιρρήσεις τους. Οι ίδιοι οι μαθητές αποφασίζουν τον χρόνο και τον τρόπο που θα συμμετάσχουν, όχι ο/η εκπαιδευτικός.

Τα κόμματα είναι ανοιχτά σε νέα μέλη, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Οι μαθητές έχουν επίσης το δικαίωμα να φύγουν από ένα κόμμα.

Βήμα 2.2: Τα κόμματα καθορίζουν το προφίλ τους

Με την καθοδήγηση των φυλλαδίων για τους μαθητές 3.2 και 3.3, οι μαθητές επεξεργάζονται τα προφίλ των κομμάτων τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και παρατηρεί, δεν παρεμβαίνει αν οι μαθητές δε ζητήσουν τη βοήθειά του ή αν δεν προκύψει κάποιο σοβαρό ζήτημα.

Στάδιο 2: Εκδήλωση δημοσιότητας – τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους

Πρόκειται για δημόσια εκδήλωση κομμάτων, και όχι μαθητών ως άτομα. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί λόγω του περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου. Τα κόμματα, λαμβάνοντας υπόψη τις ατομικές απόψεις, συνοψίζουν και παρουσιάζουν ενιαία δήλωση.

Κάθε κόμμα έχει ίσο χρόνο -2 έως 3 λεπτά, ανάλογα με τον αριθμό των κομμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τον χρόνο τους ενώ εκείνοι ετοιμάζονται, και είναι αυστηρός στην τήρηση του χρόνου για λόγους ισότητας.

Όπως προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2, οι ομιλητές έχουν τη δυνατότητα να απευθύνουν πρόσκληση στους μαθητές που δεν έχουν ακόμη επιλέξει. Μπορούν να προσπαθήσουν να ανταγωνιστούν με τα άλλα κόμματα και μπορούν επίσης για να ενισχύσουν τις θέσεις των κομμάτων τους, να κατασκευάσουν φυλλάδια ή πόστερ.

Όλοι οι μαθητές, είτε είναι μέλη κόμματος είτε όχι, μπορούν να αποφασίσουν να προσχωρήσουν ή να αποχωρήσουν από ένα κόμμα, μετά τη δημόσια εκδήλωση.

Στάδιο 3: Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται το θέμα του κοινού καλού

Η μικρή αυτή εισήγηση, με τη βοήθεια του φυλλαδίου για τους μαθητές 3.4, έχει σκοπό να συνδέσει την εμπειρία των μαθητών με τις βασικές έννοιες της ετερότητας και του πλουραλισμού. Εισάγοντας την εισήγηση στο πλαίσιο της εμπειρίας και της αλληλεπίδρασης που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές, αλληλοπεριχωρείται η κονστρουκτιβιστική μάθηση και η συστηματική καθοδήγηση.

Στο υλικό για εκπαιδευτικούς 3B, υπάρχει σύντομη παρουσίαση της εισήγησης.

Αν το θεωρούν απαραίτητο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν περαιτέρω επεξηγήσεις. Άλλιώς, δεν είναι απαραίτητο να επακολουθήσει συζήτηση, καθώς οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα στοιχεία της εισήγησης στη συνέχεια.

Στάδιο 4: Τα κόμματα προετοιμάζουν τη διαπραγματευτική τους στρατηγική

Ο/η εκπαιδευτικός παραπέμπει στο χρονοδιάγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Στο επόμενο μάθημα, τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν μεταξύ τους. Μπορούν να δημιουργήσουν συμμαχίες και συνασπισμούς; Όλα τα κόμματα και οι μεμονωμένοι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να διαπραγματευτούν για την έννοια του κοινού καλού σε στρογγυλή τράπεζα. Στην τελευταία φάση αυτού του μαθήματος, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να προετοιμάσουν τη διαπραγματευτική στρατηγική τους.

- Σε ποιους στόχους θα δώσουν προτεραιότητα;
- Ποιο κόμμα ή κόμματα θέλουν να προσεγγίσουν στον πρώτο γύρο διμερών συνομιλιών;
- Πόσες αντιπροσωπείες θα συστήσουν στο πλαίσιο του κόμματος;

Οι μαθητές ολοκληρώνουν τις ενδοκομματικές τους συζητήσεις. Εργάζονται μόνοι τους, αλλά μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και από τον/την εκπαιδευτικό.

Μάθημα 3

Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση: ανάλυση στόχων για κοινούς σκοπούς.
Μαθησιακός στόχος	Η πολιτική έχει δύο διαστάσεις: επίλυση προβλημάτων και αγώνα για ισχύ. Το κόστος της υποστήριξης και της συμφωνίας είναι ο συμβιβασμός.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται για να καταλήξουν σε απόφαση.
Πηγές και υλικό	Κομμάτια χαρτιού μεγέθους A4 και μαρκαδόροι. Φύλλα παρουσίασης για την «πρισματική ανάλυση».
Μέθοδος	Παιχνίδι λήψης αποφάσεων, ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τις προτάσεις τους. (10 λεπτά) Στάδιο 2. Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε στρογγυλή τράπεζα. (30 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η ενότητα αυτή ασχολείται με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης στόχων, που ορίζονται βάσει της κοινής αντίληψης του κοινού καλού. Καθήκον των μαθητών είναι να το προσπαθήσουν. Μπορεί να πετύχουν, μπορεί και όχι. Η προσπάθεια που θα καταβάλουν και η εμπειρία που θα αποκτήσουν είναι εξίσου σημαντική με το όποιο αποτέλεσμα.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού και εδώ είναι να ενισχύει και να προτρέπει. Για παράδειγμα, παρουσιάζει τρόπους διαπραγμάτευσης, αλλά δε σχολιάζει το περιεχόμενό τους.

Κατά το πρώτο στάδιο, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στους μαθητές που αισθάνονται αποκλεισμένοι, επειδή δεν έχουν ενταχθεί σε κάποιο κόμμα.

Περιγραφή του μαθήματος

Εκκίνηση: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει λεπτομέρειες για το πρόγραμμα

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο πρόγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) και υπενθυμίζει στους μαθητές πως σ' αυτό το μάθημα θα διαπραγματευτούν μια πολιτική ατζέντα. Ποιους στόχους θα προτείνουν;

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους τους

Οι μαθητές αποφασίζουν τους στόχους που θα προτείνουν. Μπορούν να καταθέσουν πρόταση άτομα και ομάδες. Αν και κατ' αρχάς φαίνεται πως με τον τρόπο αυτό δίνεται πλεονέκτημα στους «ανένταχτους», οι προτάσεις των κομμάτων έχουν περισσότερες πιθανότητες να ψηφιστούν και να τεθούν στην κορυφή της ατζέντας.

Οι μεμονωμένοι ομιλητές και οι ομιλητές των ομάδων προετοιμάζουν τις δηλώσεις προβολής των θέσεών τους.

Οι μαθητές σημειώνουν τον στόχο τους με μαρκαδόρο στο φύλλο χαρτιού τους.

Στάδιο 2: Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε «στρογγυλή τράπεζα»

Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει ώστε η διαδικασία να αρχίσει στην ώρα της. Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Αν και η θέση αυτή δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα σε «στρογγυλή τράπεζα», διευκολύνει την καλύτερη επικοινωνία. Κόμματα που έχουν σχηματίσει συμμαχίες, κάθονται δίπλα - δίπλα.

Βήμα 2.1: Οι μαθητές κάνουν τις προτάσεις τους

Ο/η εκπαιδευτικός ανοίγει τη συζήτηση και δίνει στον ομιλητή κάθε κόμματος και στους μεμονωμένους μαθητές την ευκαιρία να λάβουν τον λόγο. Ο/η εκπαιδευτικός τούς ζητά να αναφέρουν τυχόν συμφωνία και να προτείνουν κοινές αποφάσεις. Ταυτόχρονα, καταθέτουν το φύλλο με τις προτάσεις τους στο πάτωμα.

Βήμα 2.2: Οι μαθητές αναλύουν τους στόχους τους και διερευνούν δυνατότητες συμβιβασμού και κατάληξης σε κοινή απόφαση

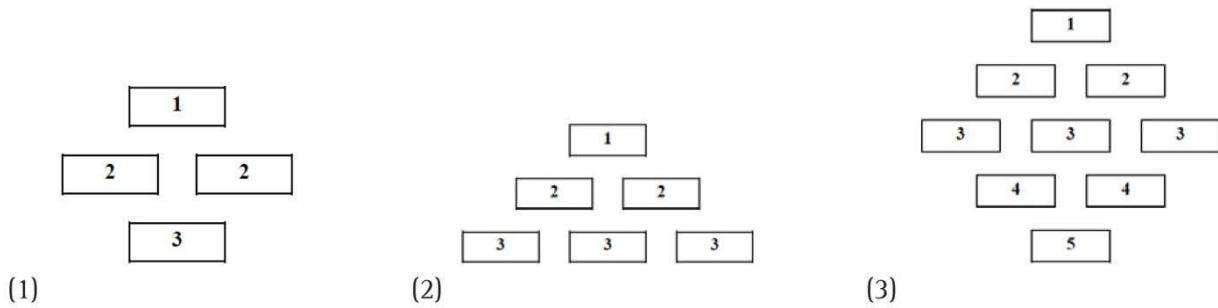
Αφού μιλήσουν όλοι οι ομιλητές, ο/η εκπαιδευτικός τους διευκολύνει ώστε να βρουν πιθανές σχέσεις και συμβιβασμούς ανάμεσα στις προτάσεις τους.

- Είναι δυνατόν κάποιες από τις προτάσεις να ταιριάζουν; Μπορούν κάποιες κάρτες να συσχετιστούν;
- Ποια πρόταση αποκλείει την άλλη; Στο σημείο αυτό, οι μαθητές θα πρέπει να παρατηρήσουν με προσοχή τις προτάσεις. Αναιρούν η μία την άλλη, ή έχουν ίδιους στόχους, αλλά χρειάζονται πολύ περισσότερη προσπάθεια, πηγές ή χρήματα;

Βήμα 2.3: Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα διαπραγματευτικό μοντέλο

Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα μοντέλο με το οποίο οι μαθητές μπορούν να σχεδιάσουν μια πολιτική ατζέντα στόχων για το κοινό καλό. Χρειάζονται χαρτιά μεγέθους A4, σημειωμένα με αριθμούς όπως φαίνεται στο σχήμα. Εισηγείται το πρώτο σχέδιο, μια απλοποιημένη έκδοση του κλασσικού μοντέλου «πρισματικής ανάλυσης» (μοντέλο αριθμός 3).

Στην παραλλαγή των τεσσάρων στόχων, δίνεται προτεραιότητα σε έναν στόχο. Δύο στόχοι κατατάσσονται στη δεύτερη θέση και ένας ακόμη, που θεωρείται λιγότερο σπουδαίος ή επείγων, στην τρίτη (ή παραλείπεται εντελώς, οπότε ο/η εκπαιδευτικός αφαιρεί τον αριθμό 3).

Το στενό μοντέλο των τριών ή τεσσάρων στόχων απαιτεί διαπραγμάτευση, καθώς δε μπορεί να υπάρξουν πολλοί στόχοι. Μια ατζέντα με λιγότερους στόχους μπορεί να εφαρμοστεί καλύτερα από κάποια που κρατά τους πάντες ευχαριστημένους, όσο κι αν είναι πιο πολύπλοκο να τη διαχειριστεί κάποιος (το δίλημμα ανάμεσα στη συμπερίληψη όλων των προτάσεων και στην αποτελεσματικότητα). Ο εκπαιδευτικός επαναποθετεί τα φύλλα χαρτιού στο πάτωμα από το μοντέλο αριθμός 1, στα μοντέλα αριθμός 2 και 3.

Καταληκτικά, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει ότι όλα τα μοντέλα προσδιορίζουν μια πρώτη προτεραιότητα. Οπότε, μια περαιτέρω βασική δυνατότητα θα ήταν να προσδιοριστεί ένας και μοναδικός στόχος.

Βήμα 2.4: Οι μαθητές διαπραγματεύονται

Οι μαθητές καλούνται να βρουν απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα και να καταλήξουν σε συμφωνία. Παράλληλα, οι ερωτήσεις ανοίγουν διαφορετικούς δρόμους συμβιβασμού και υποστήριξης της πλειοψηφίας.

- Ποιο μοντέλο επιλέγουμε; Πόσους στόχους θέλουμε να εμπεριέχει;
- Σε ποιους στόχους δίνουμε πρώτη προτεραιότητα;
- Υπάρχει δυνατότητα να συμφωνήσουμε σε έναν και μοναδικό στόχο;
- Ποιους στόχους συμπεριλαμβάνουμε στην ατζέντα μας; Στόχους που αλληλοϋποστηρίζονται (οπότε ενισχύεται η αποτελεσματικότητα) ή που αλληλοαναιρούνται (οπότε ενισχύεται η συμπερίληψη περισσότερων προτάσεων);
- Το σύνολο της ατζέντας έχει νόημα;

Στο σημείο αυτό απαιτείται προσεκτική αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία. Είναι πιθανόν τα κόμματα να έχουν ισχυρότερη υποστήριξη στους προτεινόμενους στόχους, αλλά κάποιοι άλλοι να έχουν καλύτερες ιδέες. Οπότε, το ζήτημα ποιες προτάσεις θα έχουν υψηλότερη προτίμηση είναι ανοικτό.

Η συμπερίληψη στόχων που αλληλοαναιρούνται (π.χ. οικολόγοι + συντηρητικοί) είναι συνήθης στους συνασπισμούς κομμάτων ή στην κοινή συμφωνία μεταξύ τους. Το εξορθολογισμένο μοντέλο στόχων (όπου όλα προσδιορίζονται από ένα κόμμα) είναι πιο ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό. Κατά συνέπεια, η επιλογή ανάμεσα στα μοντέλα αυτά είναι εξίσου επιλογή πολιτικού πολιτισμού, και αφορά τους τρόπους διαχείρισης του πλουραλισμού στη δημοκρατία. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τον τρόπο που χειρίζονται το ζήτημα οι μαθητές, και αποφασίζει ανάλογα αν θα αναφερθεί σ' αυτό στη συνέχεια.

Οι μαθητές μετακινούν τις κάρτες στο πάτωμα, ώστε να δημιουργήσουν την ατζέντα τους (να σχηματίσουν σχήμα πρίσματος ή πυραμίδας). Αν υπάρχουν πλέον του ενός μοντέλα με ίδιους σκοπούς, χρησιμοποιούνται αντίγραφά τους, ώστε να μπορούν να συγκριθούν.

Στο τέλος της διαδικασίας, οι κάρτες τοποθετούνται σε χαρτί σεμιναρίου και δημιουργούν πόστερ, που θα χρησιμοποιηθούν στο επόμενο μάθημα.

Βήμα 2.5: Οι μαθητές ψηφίζουν

Στο τέλος της συνάντησης, οι μαθητές ψηφίζουν με ανάταση της χειρός. Αν έχουν προκρίνει μία ομάδα στόχων, τότε αναμένεται το αποτέλεσμα να είναι ομοψηφία.

Αν έχουν επικρατήσει περισσότερα του ενός, τότε οι μαθητές ψηφίζουν γι' αυτά.

Σ' αυτή την περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει την ακόλουθη διαδικασία ψηφοφορίας, η οποία θα πρέπει να αποφασιστεί δια ψήφου, πριν αρχίσει η κανονική ψηφοφορία: αν ένα μοντέλο ξεπεράσει σε ψήφους το 50% των προτιμήσεων, γίνεται αποδεκτό. Σε αντίθετη περίπτωση, διενεργείται δεύτερη ψηφοφορία ανάμεσα στα μοντέλα που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Για να αντιμετωπιστεί το θέμα των αποχών, το μοντέλο με το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων γίνεται αποδεκτό.

Μάθημα 4

Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική – οργάνωση των αποτελεσμάτων της εργασίας. Μεθοδολογικές δεξιότητες: δημιουργία σύντομων δηλώσεων, παρουσίαση ανατροφοδότησης.
Μαθησιακός στόχος	Ο πλουραλισμός ενισχύει τη δίκαιη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Η συμμετοχή στη δημοκρατία προωθεί τα συμφέροντά μου.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναστοχάζονται και συζητούν την εμπειρία τους, και δίνουν ανατροφοδότηση για την ενότητα αυτή.
Πηγές και υλικό	Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).
Μέθοδος	«Ο τοίχος της σιωπής», ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση, γύρος σύντομων σχολίων.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («Ο τοίχος της σιωπής»). (20 λεπτά) Στάδιο 2. Συζήτηση για το τι μέλλει γενέσθαι. (15 λεπτά) Στάδιο 3. Οι μαθητές κάνουν ανατροφοδότηση. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο αναστοχασμός αποτελεί κονστρουκτιβιστικό τρόπο μάθησης. Οι μαθητές διαμορφώνουν τις απόψεις τους και τις μοιράζονται μεταξύ τους. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προσφέρει ένα πλαίσιο κατάλληλων μεθόδων και σχεδιασμού. Το μάθημα αποτελεί παράδειγμα διδασκαλίας μέσω των ανθρώπινων δικαιωμάτων: οι μαθητές ασκούν την ελευθερία σκέψης και έκφρασης. Το αυστηρό πλαίσιο δίνει σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να λάβει μέρος στη διαδικασία. Κάθε ευκαιρία δεν θεωρείται ως ίση με τις άλλες, καθώς οι μέθοδοι που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός έχουν διαφορετική ανταπόκριση στους διαφορετικούς τρόπους που μαθαίνουν οι μαθητές.

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί λίγο χρόνο για να απευθυνθεί στην τάξη. Όμως, η ηγετική παρουσία του/της εκπαιδευτικού στη διάρκεια του μαθήματος είναι συνεχώς παρούσα, καθώς ο/η εκπαιδευτικός καθορίζει το πλαίσιο και τον σχεδιασμό του μαθήματος. Όπως συμβαίνει και με άλλες ενότητες, οι μαθητές αποκτούν την εμπειρία της παραδοξότητας ότι η ελευθερία, όχι μόνο συνοδεύεται από αυστηρούς κανόνες και ηγεσία, αλλά πιθανότητα τους έχει ανάγκη.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία:

Τα πρότυπα πολιτικής ατζέντας που ψήφισαν οι μαθητές στο προηγούμενο μάθημα, έχουν κρεμαστεί στους τοίχους.

Στους τοίχους της τάξης έχουν αναρτηθεί τέσσερα φύλλα σεμιναρίου (οι τοίχοι της σιωπής) και σε κάθε ένα τοποθετούμε 2-3 μαρκαδόρους διαφορετικού χρώματος. Τα φύλλα βρίσκονται σε προσιτή θέση. Σε κάθε ένα, τοποθετούνται 5-6 καρέκλες σε ημικύκλιο. Εναλλακτικά, τα φύλλα τοποθετούνται πάνω σε 2-3 ενωμένα θρανία.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει τα φύλλα πριν το μάθημα (βλ. παρακάτω). Αν οι μαθητές χρειαστούν περισσότερο χώρο για να γράψουν, ο/η εκπαιδευτικός έχει προβλέψει να υπάρχουν περισσότερα κενά φύλλα.

Ο τρόπος που τοποθετούνται τα καθίσματα έχει σημασία για την επικοινωνία των μαθητών. Οι καρέκλες τοποθετούνται σε κύκλο ή τα θρανία σε ανοιχτό τετράγωνο, ανάλογα με τον χώρο και το σχήμα της αίθουσας, όπως εξυπηρετούν καλύτερα την πρόσβαση στα φύλλα, όχι σε σειρές.

Στάδιο 1: Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («τοίχοι της σιωπής»)

Βήμα 1.1: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει οδηγίες στους μαθητές για τους «τοίχους της σιωπής»¹⁰

Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές κάθονται. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο θέμα του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) – με σχόλια και ανατροφοδότηση μάλλον, παρά με νέες πληροφορίες ή νέες δραστηριότητες. Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν, να μοιραστούν και να συζητήσουν αργότερα.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη μέθοδο του «τοίχου της σιωπής» και εξηγεί τους λόγους για τους οποίους επελέγη: πρόκειται για μέθοδο που βοηθά στον αναστοχασμό και προσφέρει στους μαθητές αρκετό χρόνο για να σκεφτούν και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα τέσσερα πόστερ – τους τέσσερεis «τοίχους της σιωπής»:

10. Η μέθοδος είναι παραλλαγή της Άσκησης 7.1, «Ο τοίχος της σιωπής», στο βιβλίο VI τόμο της EDC/HRE «Διδάσκουμε την δημοκρατία», Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008, σελ. 66.

- **Πλουραλισμός**

Πώς βιώνω τον πλουραλισμό;

- **Συναίνεση μέσω διαφωνίας:**

Για ποιους λόγους πετύχαμε ή αποτύχαμε να συμφωνήσουμε σε έναν ορισμό του κοινού καλού;

- **Διαφορά στον καταμερισμό της ισχύος**

Πώς αισθανθήκαμε που είμαστε ένας από τους ισχυρότερους ή ασθενέστερους φορείς;

- **Ανθρώπινα δικαιώματα**

Ποια ανθρώπινα δικαιώματα ασκήσαμε στα μαθήματά μας; (Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει αντίγραφα του φυλλαδίου για μαθητές 2.5, την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, και 2.6, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα)

Οδηγίες:

- Οι μαθητές εργάζονται σιωπηλά σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας – γι' αυτό έχει τον τίτλο «ο τοίχος της σιωπής». Ο διάλογος γίνεται μέσω αυτών που γράφουν οι μαθητές.
- Κάθε μαθητής μπορεί να γράψει όσο θέλει.
- Ελάχιστη απαίτηση: δύο σχόλια ο καθένας σε δύο διαφορετικούς «τοίχους της σιωπής».
- Οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν σε μία από τις βασικές ερωτήσεις ή να σχολιάσουν κάτι που έγραψε συμμαθητής τους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν γραμμές, τόξα, σύμβολα.
- Οι μαθητές μπορούν να μείνουν σε ένα πόστερ ή να περιηγηθούν και σε άλλα.

Βήμα 1.2: Οι μαθητές γράφουν τις απόψεις τους στους «τοίχους της σιωπής»

Οι μαθητές ακολουθούν τις οδηγίες και εργάζονται. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την ανταλλαγή απόψεων που ξεδιπλώνεται στα φύλλα, αλλά δε συμμετέχει. Υπενθυμίζει, όμως, ότι ο κανόνας της σιωπής ισχύει για όλους.

Αυτή η φάση της δραστηριότητας διαρκεί 10-15 λεπτά.

Στάδιο 2: Συζήτηση

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να καθίσουν (σε κύκλο ή σε ανοικτό τετράγωνο) και παρουσιάζει την επόμενη φάση: τη συζήτηση που προεδρεύεται από τον ίδιο.

Αρχικά, οι μαθητές αποφασίζουν ποιο ή ποια από τα θέματα θέλουν να συζητήσουν. Ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει πως πρέπει να λάβουν υπόψη τους τον διαθέσιμο χρόνο. Αυτό σημαίνει πως είναι προτιμότερο να ασχοληθούν με έναν ή δύο «τοίχους της σιωπής», παρά να βιαστούν να τους σχολιάσουν όλους. Τελικά, οι μαθητές αποφασίζουν.

Αυτού του είδους η συζήτηση είναι κονστρουκτιβιστικός τρόπος μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός δε μπορεί και δεν χρειάζεται να προβλέψει τι θα πουν οι μαθητές. Ο ρόλος του είναι να κωδικοποιεί όσα αναφέρουν οι μαθητές.¹¹

Στάδιο 3: Ανατροφοδότηση (γύρος με σύντομα σχόλια)

Ο/η εκπαιδευτικός τερματίζει τη συζήτηση, ώστε να υπάρξει χρόνος για έναν γύρο ανατροφοδότησης. Η μέθοδος προβλέπει έναν γύρο με σύντομα σχόλια. Κάθε μαθητής συμπληρώνει την παρακάτω δήλωση:

«Το πιο ενδιαφέρον ή το πιο σημαντικό πράγμα που έμαθα σ' αυτή την ενότητα είναι ...»

---

11. Βλ. στην εισαγωγή, το κεφάλαιο για την κονστρουκτιβιστική μάθηση.

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

Με τη σειρά, κάθε μαθητής κάνει μια σύντομη δήλωση μίας ή δύο προτάσεων. Δεν επιτρέπονται σχόλια. Οι μαθητές μπορούν να επαναλάβουν ή να συμπληρώσουν τα σχόλια των άλλων.

Η ανατροφοδότηση βοηθάει τους μαθητές να οικοδομήσουν γνώση που να σχετίζεται με τη ζωή τους. Ο/η εκπαιδευτικός αποκτά πληροφορίες που τον βοηθούν να αξιολογήσει την ενότητα. Μαθητές και εκπαιδευτικός μπορούν να αντλήσουν ιδέες για τη συνέχεια της EDC/HRE (σύνδεση με άλλες ενότητες, επεκτάσεις, κ.λπ).

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α Τέσσερις βασικές πολιτικές απόψεις

Η φιλελεύθερη άποψη: πρώτα η ατομική ελευθερία

- Βασικές αρχές: ατομική ελευθερία και υπευθυνότητα.
- Προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.
- Το ελεύθερο εμπόριο και ο ανταγωνισμός αποτελούν την κινητήρια δύναμη της προόδου και του εκσυγχρονισμού, διευρύνοντας την ευημερία.
- Ο καπιταλισμός λειτουργεί καλύτερα χωρίς παρεμβάσεις.
- Ισχυρό κράτος – που περιορίζεται, ωστόσο, στην επιβολή του νόμου.
- Τα προνόμια της γενναιόδωρης κοινωνικής ασφάλειας κάνουν οκνηρούς τους ανθρώπους.
- Η προσωπική προσπάθεια και η επιτυχία πρέπει να αποδίδουν – ΟΧΙ στη βαριά φορολογία εισοδήματος και κέρδους.

Σύνθημα: «Δεν υπάρχει ελευθερία χωρίς ρίσκο»

Η σοσιαλδημοκρατική άποψη: προέχει η ισότητα

- Βασικές αρχές: ισότητα, αλληλοβοήθεια, κοινωνική ασφάλιση.
- Προστασία των αδυνάτων, των φτωχών, των μη προνομιούχων.
- Αν δεν ελεγχθεί, ο καπιταλισμός βαθαίνει τις κοινωνικές διακρίσεις. Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, όμως η επίδρασή του πρέπει να ελέγχεται και να διορθώνεται με πολιτικά μέσα.
- Έχουμε ανάγκη από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που να φροντίζει τις οικογένειες, τους ανάπτηρους, τους άρρωστους, τους ηλικιωμένους, τους άνεργους και τους φτωχούς.
- Άλληλεγγύη σημαίνει υποστήριξη των πολιτών που έχουν ανάγκη από τους οικονομικά ισχυρούς.

Σύνθημα: «Η ισχύς εν τη ενώσει»

Η συντηρητική άποψη: προέχει η ασφάλεια

- Βασικές αρχές: ασφάλεια και σταθερότητα.
- Χρειάζεται ένα ισχυρό κράτος που να προστατεύει τη χώρα από κινδύνους και απειλές.
- Ένα ισχυρό κράτος στηρίζεται σε μια σύγχρονη και αποτελεσματική οικονομία.
- Είναι ανάγκη να αποφευχθεί το άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς.
- Η οικογένεια έχει ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία.
- Οι πολίτες θα πρέπει να ζητούν υποστήριξη μόνο όταν δε μπορούν να διαχειριστούν τα προβλήματά τους από μόνοι τους.

Σύνθημα: «Ισχυρό κράτος σε υγιή οικονομία»

Η οικολογική άποψη: προέχει το φυσικό περιβάλλον

- Βασικές αρχές: προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, υπευθυνότητα για τις επόμενες γενιές.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, που εστιάζει στην οικονομική ανάπτυξη και την κατανάλωση ορυκτών και σίμων, απειλεί το μέλλον μας.
- Είναι απαραίτητο να γίνουν διεθνείς συμφωνίες που να προστατεύουν το περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Φέρουμε ευθύνη για τις μελλοντικές γενιές και για το σύνολο του πλανήτη.
- Μικρές αλλαγές στην καθημερινότητά μας μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Σύνθημα: “Τα λεφτά δεν είναι φαγώσιμα”.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Β

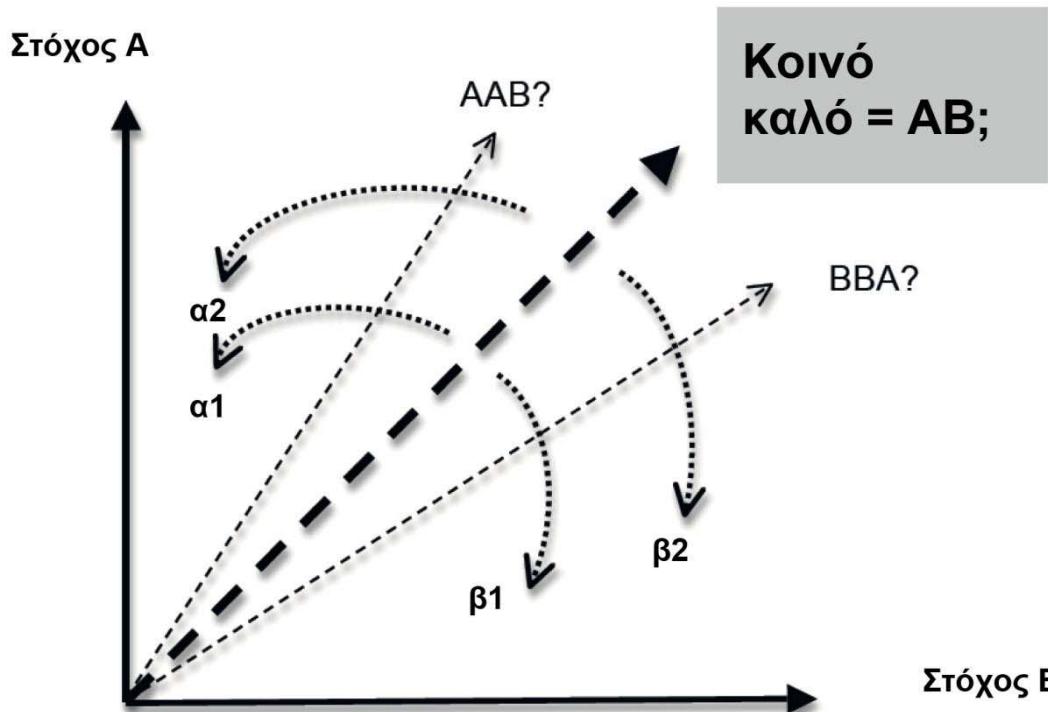
Εισήγηση: η έννοια του κοινού καλού

Το σχέδιο που ακολουθεί, περιλαμβάνει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της ανάλυσης. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσαρμόσει την εισήγησή του στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών του και στο περιεχόμενο της ενότητας.

Είναι κατανοητό στα δημοκρατικά συστήματα, πως κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα ποιο είναι το κοινό καλό, οπότε, οφείλουμε να συναποφασίσουμε τι είναι καλύτερο για τη δική μας κοινωνία. Στις δικτατορίες, την έννοια του κοινού καλού την ορίζει το καθεστώς – γεγονός που αποτελεί μια από τις βασικές διαφορές ανάμεσα στη δημοκρατία και τη δικτατορία.¹²

Όλοι μπορούν και πρέπει να συμμετέχουν στις συνεχείς συζητήσεις: τα πολιτικά κόμματα, οι ενδιαφερόμενες ομάδες, τα μέσα επικοινωνίας, οι πολιτικοί και οι μεμονωμένοι πολίτες. Αυτό είναι το νόημα της συμμετοχής στη δημοκρατία – η δημόσια συζήτηση και τελικά η απόφαση για το τι είναι καλύτερο για τη χώρα (ή για τον κόσμο) και για τους τρόπους που θα υλοποιήσουν αυτό τον στόχο.

Στην ενότητα αυτή, χρησιμοποιείται ένα υπεραπλουστευμένο μοντέλο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ξεκινήσατε προτείνοντας τις δικές σας ιδέες για την έννοια του κοινού καλού – όταν σκέπτεστε ποιες θα ήταν οι προτεραιότητές σας αν είσαστε αρχηγός του κράτους, σκέπτεστε για το κοινό καλό. Τώρα, βρίσκεσθε στη μέση της διαδικασίας δημιουργίας κομμάτων.

Στο επόμενο μάθημα, θα διαπραγματευτείτε μεταξύ σας, για να διερευνήσετε αν μπορείτε να σχηματίσετε μια πλειοψηφία η οποία να ορίσει ποιο είναι το κοινό καλό – προς το παρόν.

Το διάγραμμα παρουσιάζει το τι συμβαίνει σε μια τέτοια διαδικασία λήψης αποφάσεων. Υποθέστε πως συζητούνται δύο βασικοί στόχοι, ο στόχος Α και ο στόχος Β (οι στόχοι μπορούν να συνδεθούν με κάποιους που ήδη έχουν παρουσιάσει τα κόμματα). Τα τρία διακεκομμένα βέλη δείχνουν τις τελικές επιλογές που πρωθεύουν τα κόμματα – κάποια δίνουν προτεραιότητα στον στόχο Α (ή στην παραλλαγή ΑΑΒ), άλλα στον στόχο Β (ή στην παραλλαγή ΒΒΑ), δηλαδή σε διαφορετικές συμβιβαστικές ιδέες. Κάθε

12. Για λεπτομερέστερη επεξεργασία αυτού του σημείου, βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.6.

κόμμα υποστηρίζει μια συγκεκριμένη ατζέντα που ενισχύει τα συμφέροντα μιας συγκεκριμένης ομάδας της κοινωνίας και παράλληλα προσφέρεται να λάβει υπόψη του τα συμφέροντα της άλλης πλευράς.

Κατά συνέπεια, τα κόμματα προσπαθούν να στρέψουν τη λήψη απόφασης προς τη δική τους κατεύθυνση –οι α1 και α2 είναι υπέρ του στόχου ΑΑΒ, ενώ τα κόμματα β1 και β2 κλίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση (ΒΒΑ).

Η ΑΑΒ η ΒΒΑ είναι η καλύτερη επιλογή στα πλαίσια του κοινού καλού; Ή μήπως η χρυσή τομή ΑΒ; Πρέπει να παρθεί μια απόφαση. Τα κόμματα διαπραγματεύονται και προσπαθούν να βρουν μια συμβιβαστική λύση στην οποία θα συμφωνούν, οπότε θα μπορούν να την υποστηρίξουν μαζί. Στις δημοκρατίες, η τιμή της ισχύος είναι ο συμβιβασμός. Η πλειοψηφία έχει τη δύναμη να αποφασίζει. Η μειοψηφία, ή τα άτομα, μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση με μια καλή επιχειρηματολογία.

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται με αυτό τον τρόπο, υπόκεινται συνεχώς σε κριτική αναθεώρηση. Τελικά, η απόφαση ίσως δεν υπηρετεί το κοινό καλό. Οι συνθήκες αλλάζουν και η πλειοψηφία μπορεί να αλλάξει. Με την καλή επιχειρηματολογία, μπορεί να πεισθεί η πλειοψηφία και να αλλάξει γνώμη. Μια δημοκρατική κοινωνία είναι μια κοινωνία που συνεχώς μαθαίνει.

Επέκταση (αυτό το μέρος μπορεί να δοθεί ξεχωριστά)

Πώς συνδέονται όλα αυτά με τις βασικές έννοιες αυτής της ενότητας, την **ετερότητα** και τον **πλουραλισμό**:

Οι πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, δημιουργούν ένα ευρύ και **ποικίλο** φάσμα ατομικών απόψεων για το τι είναι καλό για τη χώρα. Οι πολίτες που ενδιαφέρονται να δουν τους στόχους τους να γίνονται πραγματικότητα, σχηματίζουν ή προσχωρούν σε οργανισμούς όπως κόμματα, ομάδες ενδιαφερόντων, κ.λπ. Αυτή είναι η έννοια του οργανωμένου **πλουραλισμού** (βλ. τα α1, α2, β1 και β2 στο διάγραμμα).

Ο πλουραλισμός παράγει ανταγωνισμό για ισχύ και πολιτική επιρροή. Για να ληφθεί μια απόφαση απαιτείται να τεθούν ως προτεραιότητες κάποιοι στόχοι και συμφέροντα, ενώ άλλοι να απορριφθούν. Πολλές φορές για να υπάρξει επαρκής πλειοψηφία, είναι απαραίτητο να γίνει συμβιβασμός.

Οι μεμονωμένοι πολίτες που δε λαμβάνουν μέρος σ' αυτή τη διαδικασία, που δεν γνωστοποιούν τα συμφέροντα και τις απόψεις τους δυνατά και καθαρά, θα βρεθούν απομονωμένοι. Η συμμετοχή στη δημοκρατία είναι συμφέρον όλων.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3C Προτάσεις για επεκτάσεις και συνέχεια

1. Πώς αντιδρούν τα κόμματα στην κοινωνική διάσπαση;

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.5 και συζήτηση με θέμα

- Τι μορφής κοινωνική διάσπαση υπάρχει στην κοινωνία σας;
- Πώς την αντιμετωπίζουν τα κόμματα;
- Ποιες αποφάσεις και συμβιβασμοί έχουν γίνει;

2. Πλουραλισμός

- Ποιες ομάδες ενδιαφερόντων και ΜΚΟ υπάρχουν στην πολιτική;
- Ποια συμφέροντα είναι καλά οργανωμένα; Ποια δεν είναι;

3. Συμβιβασμός

Στις δημοκρατίες, ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Υπάρχουν πολλές απόψεις για το θέμα:

1. Από τη σκοπιά της ατομικής οπτικής: ο συμβιβασμός είναι η τιμή που πρέπει κάποιος να πληρώσει για την ισχύ. Οι καλές ιδέες λειτουργούν ως δεύτερη καλύτερη επιλογή.
2. Από τη γενική σκοπιά: ο πλουραλισμός γεννά ανταγωνισμό. Οι φορείς ελέγχουν ο ένας τον άλλον, και εξασφαλίζουν ότι κανείς τους δε γίνεται ισχυρότερος. Ο πλουραλισμός έχει την ίδια επίδραση στην κοινωνία που έχει ο έλεγχος και η εξισορρόπηση σε ένα σύνταγμα.
3. Από τη σκοπιά του αποτελέσματος: ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Είναι σπάνιες οι αποφάσεις που φτάνουν στα άκρα. Ο συμβιβασμός ενισχύει την κοινωνική συνοχή.
- Ποια από τις παραπάνω οπτικές επιβεβαιώνεται από έναν έλεγχο της πραγματικότητας στη χώρα σας, π.χ. με μια μελέτη περίπτωσης;

4. Σύγκριση δημοκρατίας και δικτατορίας

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.4

- Πώς χειρίζεται η δημοκρατία και η δικτατορία συμφέροντα και απόψεις που είναι διαφορετικά;
- Τι αποφάσεις λαμβάνονται; (κριτήρια σύγκρισης: συμπερίληψη όλων των συμφερόντων, αποτελεσματικότητα, άσκηση κριτικής, ρόλος των μέσων επικοινωνίας.)

5. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής

Max Weber¹³

1. «Η πολιτική μοιάζει με αργή και σταθερή διάνοιξη τρυπών σε χοντρές σανίδες, με πάθος και ευθυκρισία».

13. Max Weber, «Politics as a Vocation», σσ. 2, 34, (www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf), παραθέματα επεξεργασμένα από τον συγγραφέα.

2. «Οποιος δραστηριοποιείται στην πολιτική, παλεύει για υπερίσχυση».

- Πώς βιώσαμε αυτές τις δύο διαστάσεις της πολιτικής σ' αυτή την ενότητα; Πως διαχειρίζονται και ισορροπούν αυτές τις δύο διαστάσεις οι πολιτικοί φορείς στη χώρα μας;